

Stekken - Enten - Oculeren

Inleiding

Iedere groenliefhebber is wel bekend met het fenomeen 'stekken'. En regelmatig zal van deze of gene plant een stekje genomen zijn. Met het enten en oculeren is het een ander verhaal. De meeste(?) tuiniers zullen dat nog nooit hebben gedaan en weten waarschijnlijk niet eens wat het is. Je hoort wel over rozen die geënt zijn en dat je dan bij strenge vorst de ent moet beschermen, maar een geoculeerde plant?

Vermeerdering

Er zijn twee manieren om een plant te vermeerderen: geslachtelijk en ongeslachtelijk.

Geslachtelijke voortplanting geschiedt door middel van zaad. Door zaad te nemen van een 'moederplant' en dit uit te zaaien, krijgt u een nieuwe plant. Zo kan het echter wel gebeuren dat dan de zaailing niet dezelfde plant wordt als de moederplant. Als u een bottel van een Japanse bottelroos zaait, komt er een exact dezelfde nakomeling tevoorschijn. Maar als u bijvoorbeeld een akelei zaait, zullen er later verschillende bloemen te zien zijn; met heel andere kleuren, kleurnuances en eigenschappen. Ook de zaadjes van een bepaalde appel, zullen niet eenzelfde soort appel voortbrengen. Zaadjes van de citroen geven wel een citroenboompje, maar dan zonder citroenen. De natuur zit moeilijk in elkaar en het lijkt soms allemaal niet zo logisch.

Bij de andere manier van vermeerderen, de ongeslachtelijke voortplanting, wordt niet gezaaid. Als u van een bepaald type plant meer planten hebben wilt, bijvoorbeeld omdat u de kleur mooi vindt of omdat de plant bijna nooit ziek is of omdat deze soort mooie vruchten krijgt, kunt u deze plant ongeslachtelijk vermeerderen: door te stekken, enten of oculeren.

Stekken

Bij sommige planten krijg je door zaaien precies dezelfde plant terug, maar bij andere soorten niet. Dan is zo'n plant, wat men noemt 'niet zaadvast'. Bij ongeslachtelijke voortplanting komt wel altijd eenzelfde plant terug. Als u van een plant een stek neemt, zal deze stek uitgroeien tot een kopie van de moederplant.

Er zijn verschillende soorten stekken: de scheutstek, de hout- of winterstek, de hielstek en de bladstek.

Scheutstek

Voor de scheutstek gebruikt u een "uitgerijpte" scheut in de zomer. Deze wordt daarom ook wel zomerstek genoemd. Planten die goed vermeerderd kunnen worden door middel van de zomerstek zijn o.a. liguster, weigelia en callicarpa.

Hout- of winterstek

Voor de hout- of winterstek neemt u in het najaar een twijg. Snijd deze aan de bovenkant net boven een oog af en aan de onderkant net onder een oog. Zet de stekken in een bak met zanderige grond op een zeer beschutte plek. In het voorjaar kunt u ze uitzetten in een speciaal stekbedje. Forsythia, jasmijn, deutzia en bessoorten kunnen zo worden vermeerderd.

Hielstek

Voor een hielstek, neemt u een stek met een "hieltje" eraan.

Bladstek

Sommige planten hebben bladeren die zo zacht zijn dat ze, als ze in contact komen met aarde, haast vanzelf wortel schieten. Dergelijke planten zijn geschikt om bladstekken van te nemen. Voorbeeld van een plant die vermeerderd wordt door bladstek is de Kaapse viool en ook met sommige begoniasoorten kan het goed.

Bewaren stekken

Alle stekken moeten recht, horizontaal, afgesneden worden met een scherp mes, zodat een zo klein mogelijk wondoppervlak ontstaat. Een groter wondoppervlak geeft een grotere kans op rotting. Snijd de top eruit en laat een aantal ogen over. Zorg dat de steel aan de onderkant kaal is. Verwijder de bladeren, deze kunnen anders gaan rotten en met ongewenste ziekten de stek bedreigen. Vul een kunststof bak met zand en turfmoel en steek daarin de stekken. Eventueel afdekken met plastic en regelmatig besproeien.

Makkelijk stekken

Tijdens het voorjaar zit een plant vol energie en levenslust. Deze wil dan graag groeien en zal snel wortels vormen om de soort te vermeerderen. Een goed voorbeeld is de fuchsia. Neem van een soort die u mooi vindt een klein, niet verhout stekje (lieftst nog met een groen steeltje), haal de blaadjes van de onderkant en zet het stekje in een kopje water. Gegarandeerd zullen al binnen enkele dagen de worteltjes verschijnen. Voorzichtig oppotten. De plant zal snel uitgroeien tot een nieuwe plant (met dezelfde eigenschappen als de moederplant), mits hij regelmatig wordt verpot en goed vochtig wordt gehouden. Stekken kan niet bij iedere plant. Als een plant te veel hout heeft gevormd kan de stek moeilijk worteltjes vormen. Om dit proces te bespoedigen is stekpoeder in de handel. De onderkant van de stek wordt in het poeder gedoopt en vervolgens wordt het stekje opgepot. Na een tijdje zal de stek wortels vormen.

Enten en oculeren

Niet alle planten kunnen met succes gezaaid worden, bijvoorbeeld omdat ze onvruchtbaar zijn, of omdat ze niet 'soortecht' uit zaad terugkomen. Sommige soorten moeten daarom 'veredeld' worden. Enten of oculeren zijn veel toegepaste veredelings technieken. Voor dit veredelen gebruikt men een zogenaamde 'onderstam'. Deze onderstam doet niks meer en niks minder dan voeding doorgeven. Zo heeft men ontdekt dat bepaalde langzaam groeiende onderstammen beter zijn om te gebruiken bij de veredeling van bijvoorbeeld vruchtbomen. Deze zullen bij een langzaam groeiende onderstam eerder vrucht dragen. Sommige houtsoorten die gebruikt worden als onderstam kunnen beter tegen vorst of juist weer beter tegen droogte, het is maar net wat gewenst is. Wat we hiermee alleen maar willen aangeven is dat de keuze van de onderstam heel belangrijk en heel bepalend is.

Op de onderstam wordt vervolgens door middel van de speciale ent- of oculeertechniek de gewenste plantensoort en het gewenste ras 'bevestigd'. Afhankelijk van de soort wordt er gekozen voor enten of oculeren. Sommige soorten gedijen beter als er geënt wordt en andere kunnen beter geoculeerd worden. Zo worden appelbomen altijd geënt en rozen (met uitzondering van botanische rozen) geoculeerd. Daar is al veel onderzoek naar gedaan en gelukkig hebben wij daar de specialistische kwekers voor.

Diverse enttechnieken

Als eenmaal de keuze voor de onderstam is bepaald, kan er worden geënt. Een takje, de entrijs, met een knop van de gewenste soort moet op de onderstam worden geplaatst. Dat kan door middel van *copulatie*: dat wil zeggen de onderstam en de entrijs worden allebei, in dezelfde hoek, schuin afgesneden zodat zij exact op elkaar passen en de stam weer één geheel vormt. De ent wordt dan losjes afgebonden met raffia. Ook kan in de onderstam een spleet gesneden worden, *de spleetent*, waarin precies een takje past, met oog of meerdere ogen, ongeveer 20 cm lang, in dezelfde maat gesneden als de spleet in de onderstam. Het is een precies werkje, waarbij alles als een puzzel moet passen en gereedschap zeer schoon en scherp moet zijn. Als u dit wilt proberen, denk er dan aan handschoenen aan te doen om de handen tegen het vlijmscherpe mes te beschermen. Een weer iets andere ent is de *driehoeksent* die ook weer exact past in de gesneden driehoek in de onderstam. Gebruik altijd een ent met een of meerdere ogen. Bind dicht met raffia of gebruik de speciaal hiervoor verkrijgbare entwas om de 'wond' te dichten en af te sluiten tegen ziekten, droogte en vuil. Entwas is alleen te koop bij de specialist of soms ook bij een professionele kweker. Het is dus heel belangrijk dat de entrijs en de onderstam precies op elkaar aansluiten, zodat de voedingsstoffen, die getransporteerd worden door de onderstam, ook daadwerkelijk de ent bereiken. Als ent en onderstam niet goed aansluiten, is de ent geen lang leven beschoren. De ent zal verdrogen en de onderstam zal gewoon uitlopen.

De andere techniek om te veredelen is oculeren. Daarbij wordt in de bast van de onderstam een T- inkeping gesneden, deze wordt voorzichtig opengeklapt en net onder de bast wordt dan het in een punt gesneden takje gebracht. Het spreekt vanzelf dat alles weer precies moet passen.

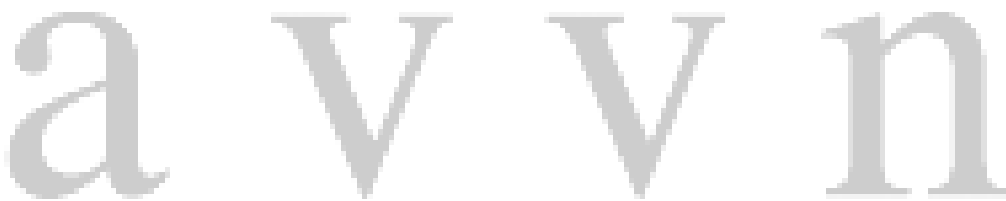
Dit takje heeft natuurlijk een 'oog' dat, als dit is ingebracht, net boven de inkeping zichtbaar blijft. De wond wordt afgebonden met raffia. Het oog moet zichtbaar blijven om zich te kunnen ontwikkelen. Deze methode wordt altijd gebruikt bij de zogenaamde rozencultivars om mooie grote en bijzondere rozen te verkrijgen. Nadeel van deze rozen is dat ze vaak gevoelig zijn voor allerlei ziekten en, niet te vergeten, luizen. Dit in tegenstelling tot de wilde en bottelrozen.

Wortelopslag

Bij veredelde planten moet u ervoor zorgen dat het deel waarop de ent zit niet te diep wordt geplant. De entplek moet niet in contact komen met aarde. Als de entplek hoog op de onderstam zit, zal dit niets uitmaken. In dat geval moet er vooral op gelet worden dat in het begin, bij een strenge winter, de ent beschermd wordt tegen de kou. Bij rozen echter zit de oculatieplek laag en komt dus wel in contact met de aarde. De onderstam zelf kan dan, in plaats van de ent, gaan uitlopen en groeien. Het zogenaamde 'wild', anders gezegd 'de wortelopslag', komt dan tevoorschijn en moet regelmatig worden weggesnoeid. Gebeurt dit niet dan komt er een heel andere soort (namelijk die van de onderstam) tevoorschijn als waar je destijds voor gekozen had.

Gereedschap en materialen

Om gemakkelijk te kunnen enten en te oculeren zijn er speciale messen bij de vakhandel te koop. Een speciaal oculeermes heeft een scherpe afgeplatte "punt", waarmee de T-inkeping makkelijk gesneden en losgemaakt kan worden en een scherpe rechte kant, ook om mee te snijden. Om enten te snijden volstaat ieder goed scherp mes. Voorwaarde bij het gebruik van de diverse messen is dat zij natuurlijk goed scherp moeten zijn, maar ook ontsmet, opdat ziekten geen kans krijgen. Verder is er echt natuurlijke raffia nodig (geen kunststof vezels), entwas of een goed wondafdekmiddel. Alles te koop bij de speciaalzaak of vakhandel.

Tekst: Nelleke van der Boom